

для розвитку гармонічних взаємостосунків між людиною і природою.

Література

1. Эпштейн М. «Природа, мир, тайник вселенной...». Система пейзажных образов в русской поэзии : Высш. школа, 1990. 303 с.
2. Клочек Г. Ліна Костенко : навчальний посібник-хрестоматія. Кіровоград : Степова Еллада, 1999. 320 с.
3. Природа, пейзажі у віршах Ліни Костенко.
URL : <http://ukrlitra.com/tvory/tvory-ukrainskoiu/102-pryroda-peizazhy-u-virshakh-liny-kostenko-tvir-analiz>
4. Ставицька Л. Серцем вистраждане слово // Мовознавство. 1990. № 6. С. 23–29.

Пуздерко Софія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: поезія Ліни Костенко.

Марія Сієнко

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

МОДЕРНІСТСЬКА ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ: ВІД БОРОТЬБИ ЗА УНР ДО СПРОТИВУ НАЦИЗМУ

У Центральному державному архіві зарубіжної україніки зберігається низка періодичних українських закордонних видань ХХ ст., на сторінках яких представлено поетичну творчість українських емігрантів (як професійних, так й аматорів) розмежовану на періоди, які передусім

зумовлені історичними подіями двох світових воєн [6]. Модерністська поезія цих періодів засвідчує незламність духу творчості, якому перебування за межами Батьківщини не стає на заваді боротьби та праці за її розвиток, зміцнення, незалежність. На особливу увагу заслуговує історик і дослідник української еміграції Симон Наріжний, який у своїй праці зазначає: «Українська політична еміграція стара, як стара наша історія» [5, с. 9] – звідси цілком очевидним стає значення проведення даного аналізу емігрантської творчості I половини ХХ століття для подальшого структурування і досліджень.

Актуальність дослідження. Проблема (вимушеного чи добровільного) виїзду української інтелігенції закордон ніколи не переставала бути однією із найсуттєвіших. З огляду на стан вітчизняної літератури і культури, попередніх досліджень в цілому, усе розмаїття письменників емігрантів неможливо втиснути у термін «емігрантська література». Кожен митець – є самотнім, тож і пише, і відчуває себе по-різному. Ціла плеяда письменників і поетів не з власної волі вимушені були жити на чужині, але вони завжди творили для України, зверталися до українського народу, боролися за незалежність пером. З початку ХХ століття відбулося чимало змін, але питання національної ідентичності українських емігрантів досі залишається актуальним для сучасної молоді української літератури.

Тема української модерністської поезії стала предметом дослідження багатьох науковців, серед яких: Тамара Гундорова [1], М. Ільницький [3], В. Мацько [4], Соломія Павличко [7], Галина Сварник [8], Марко Роберт Стех [9], Ю. Шерех [11] та інші. Проте аналізуючи джерельну базу помічаємо нестачу більш сучасних розвідок з теми дослідження.

Завдання – проаналізувати попередні праці науковців, дослідити передумови творчості та поглибити аналіз модерністської емігрантської поезії I половини

XX століття, беручи початок від боротьби за УНР і закінчуючи спротиву нацизму.

У першій половині XX ст. українська еміграція була спричинена діяльністю Револуційної Української Партії [5, с. 10], створенням Українського Інформаційного Комітету [5, с. 11] та Першою світовою війною – через яку «на еміграції опинилися майже всі найвидатніші діячі австрійської України» [5, с. 12]. Перша хвиля української еміграції на межі XIX–XX ст. вважається трудовою, тож вона представлена скромними літературними набутками, що з'явилися переважно в США й Канаді. Зокрема, це жанр заробітчанських та емігрантських народних пісень, які дійшли до нас у збірниках Володимира Гнатюка, Філарета Колесси та інших фольклористів. Тому цілком очевидним стає той факт, що найвидатнішими представниками України закордоном стали переважно колишні учасники національно-визвольних змагань – друга хвиля української еміграції.

Перші літературні угруповання українців з'явилися у середині 1920-х років у Європі – у Чехословаччині та Польщі. Це, передусім, так звана «Празька школа» чи «празька група» під якою розуміють «частину української поезії, яка розвивалась в умовах української еміграції 20-30х рр. цього століття» [3, с. 55.]. До представників якої належали поети Олесь Бабій, Юрій Дараган (на думку М. Ільницького – перший поет [3]), Іван Ірлявський, Юрій Клен, Юрій Липа (споріднений за іншою ознакою, адже ніколи у Празі не жив [8, с. 87]), Наталія Ливицька-Холодна, Оксана Лятуринська, Євген Маланюк, Леонід Мосендз (як продовжувач традиції київського неокласицизму [8, с. 88]), Олег Ольжич, Олекса Стефанович, Олена Теліга та ін.

На особливу увагу заслуговує цитата Ю. Шереха: «Те, що поети «празької школи в період між двома світовими війнами жили й творили – всі роки або частину їх – у Празі, звичайно, обставина зовнішня. Стилістично відмінності між ними дуже великі. Липа не писав як Теліга,

Теліга була радикально відмінна від Олекси Стефановича або Євгена Маланюка. Спільними були хіба відразу до побутово-народницьких традицій – риса радше негативна – та ще піклування про формальну виточеність вірша – при дуже широкому діапазоні в виборі самих форм, від близьких до неокласики в Олега Ольжича, через бароккові Юрія Липи до пунктирно-фольклорних в Оксани Лятуринської, з тим, одначе, що мало не завжди були присутні елементи стилізації» [11, с. 446].

Це підтверджує думку про те, що письменники «Празької школи» хоч існували і творили разом зі спільною метою (для України), залишалися самобутніми та відрізнялися певними творчими ідеологіями, стилями й використаними прийомами. На противагу цьому, деякі науковці запевняють, що (до прикладу) сьгоднішня поезія «шестидесятників» містить у собі елементи «празької школи»: широке використання нерівних рим, технічне модернізування цілої серії символів-образів, невіпопадливе творення неологізмів, накопичування рідкісної лексики, і т. д. [8, с. 90].

Основу «Празької школи» складали колишні вояки армії УНР, інтерновані в табори, зокрема на території Польщі. Пізніше більшість українців-емігрантів переїхали до Чехословаччини, де в Празі діяли Український вільний університет [5, с. 113], Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова [4, с. 172], Українська академія пластичного мистецтва «Студія» [5, с. 193], Історико-філологічне товариство, Українське правниче товариство, у Подєбрадах – Українська господарська академія. Зокрема, у цих закладах навчалися Євген Маланюк, Наталія Лівицька-Холодна, Юрій Дараган, Олена Теліга, Олег Ольжич, Оксана Лятуринська та ін. Досліджуючи їхню літературну традицію, науковець І. Фізер зазначає про їхнє свідоме використання української літературної спадщини у творах: «Їхні вірші пронизані поетичними шаблями, метафорами, ритмічними формами з Слова о полку

Ігоревім, козацьких дум, з віршів українського барокко. Вони свідомо орієнтуються на творчість Шевченка, Сковороди, Гоголя» [10, с. 19].

«Пражани» не мали ні статуту, ні програми, дехто з них заперечували існування угруповання [8, с. 87], тим не менш, їхня поезія характеризувалася спільністю концептуальних настанов, яскравим історіофізмом та націєтворчим пафосом. Зокрема Юрій Шерех твердить, що спільними для пражан була, не стилістика, а риси світогляду, віри, ідеології [11, с. 447].

Тобто історіософія усправжнює ті ціннісно-сміслові засади «Празької школи», які пов'язані з героїзмом, патріотизмом та національною традицією. Українські емігранти проголошували націю основною «персоною», «особистістю» історії, тому саме вона прочитується чи художньо вибудовується ними в площині національного буття як єдиного дійсного простору існування, а метод контрастування й порівнювання, на думку І. Фізера, міг би довести правильність теорії єдиного потоку, оскільки українська нація, як і інші, має свою мистецьку традицію [10, с. 19], яка, вкрадається в мовну тканину мистецького твору за допомогою таких ідіоматичних конструкцій та такого сполучення слів, що притаманне тільки одній національній літературі [8, с. 90]. Отже, це підтверджує нашу думку про свідоме використання та дотримання українськими емігрантами національних парадигм творчості в боротьбі за Батьківщину.

Поети «Празької школи» часто публікувалися у львівському «Літературно-Науковому Віснику», пізніше «Віснику», редагованому Дмитром Донцовим, що дало підстави вести мову про вплив ідеолога націоналізму на їхню творчість, хоча деякі з поетів-пражан заперечували цей вплив. Назважаючи на це, свої неповторної духової традиції шукали в історії, у фольклорі, і втілювали – в історії княжої доби – Олег Ольжич і Оксана Лятуринська, в козачо-барокковій – Юрій Липа, у своєрідній панепохальній

історіософії – Євген Маланюк [8, с. 91]. Зокрема, Юрій Шерех додає про Олега Ольжича: «У нього не тільки Україна переставала бути живою Україною, а українська людина – людиною, у нього майже зникав сам поет, перетворюючися на робота конспірації й організації, а в ідеалі й усі ставали «на сталь перекутими в огні», «брилами камінними» [11, с. 446].

Згодом частина українських літераторів знову повернулася до Польщі, де вони заснували з ініціативи Юрія Липи групу «Танк», яку Юрій Шерех оцінює як «бунт всередині імперії Донцова» [11, с. 446.] і що стала результатом полеміки з Дмитром Донцовим, а також конкуруючий журнал «Ми» Андрія Крижанівського (зі схожою проблематикою з літератури, культури, громадського життя, ініційований спільно з Євгеном Маланюком та Наталією Лівницькою-Холодною) [8, с. 90].

Найбільш активним було літературне життя українців, які опинилися в Німеччині та в Австрії. Серед них, зокрема, Іван Багряний, Михайло Орест, Улас Самчук, Юрій Шерех, Юрій Косач, Тодось Осьмачка та інші. Тут певний час перебували і представники другої хвилі еміграції: Євген Маланюк і Юрій Клен, які вже спільно з першою хвилею у вересні 1945 р. у місті Фюрт недалеко від Нюрнберга утворили Мистецький Український Рух (МУР), що діяв упродовж 1945-1948 рр. [10, с. 199-200] Члени МУРу ініціювали видання цілої низки часописів: «Арка», «Літаври», «МУР», «Літературно-науковий вісник» тощо. Ці видання були помітним проявом духовного життя українців в еміграції та ставали «місцем зустрічі» для літераторів і публіцистів із українським корінням.

Отже, модерністська поезія I половини ХХ століття вражає власним розмаїттям, яке супроводжується не однозначними думками дослідників та потребує детальнішого висвітлення. Кожен митець реалізувався в неповторному стилі, використовуючи власний підхід до тематики, ідеології, суті модерністської поезії, але

представники української інтелігенції об'єдналися навколо емігрантської націєтворчої ідеї – заради України.

Література

1. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму «Часопис «Критика». Вид 2. Київ, 2009. 447 с.
2. Зелененька І. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...»: Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років в Україні. Монографія. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152 с.
3. Ільницький М. Юрій Дараган – перший поет «Празької школи» // Вісник Міжнародної асоціації українців. Київ, 1993. Ч. 1. С. 55.
4. Мацько В. Українська еміграційна проза ХХ століття : монографія. Хмельницький : ПП Дерепа І. Ж., 2009. 388 с.
5. Наріжний С. Українська еміграція. Прага, 1942. URL : <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2648/file.pdf> с. 9
6. Ніколаєва Т. Українські письменники-емігранти // День. 2015. № 29. URL : <https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/427>
7. Павличко С. Теорія літератури, Київ : Основи, 2002. 679 с.
8. Сварник Г. Чи існувала «Празька школа» української літератури? // Українські проблеми. Київ, 1995. Ч. 2. С. 87–97.
9. Стех М. Пастка «вітчизняного» стереотипу. «ЛітАкцент», 2010. URL : <http://artvertep.com/news/11959.html>
10. Фізер І. Вступна стаття // Координати. Антологія сучасної української поезії на Заході. Том I / Упорядкували Б. Бойчук і Б. Рубчак // «Сучасність». Мюнхен, 1969. С. 19–20.

11. Шерех Ю. Стили сучасної української літератури на еміграції 1945. Пороги і запоріжжя: Література, мистецтво, ідеології. Харків : Фоліо, 1998. Том 1. С. 161–195.

12. Шерех Ю. Третя сторожа. Київ, 1993. С. 446.

Сіснюк Марія – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: образ України в творчості українських емігрантів I половини ХХ століття.

Ольга Грама

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В.І.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ ПРОЗИ АНАТОЛІЯ ДІМАРОВА

Анатолій Дімаров в українську літературу прийшов доволі рано, але те, що він написав, пов'язано з історією його роду, батьків, держави, України загалом. Він зумів розповідати про наболіле крізь призму пережитого, але світогляд письменника не став від цього спотвореним чи людиноненависним. Уроки Анатолія Дімарова в дитячій та підлітковій літературі – це насамперед життєствердні уроки моралі, світлого чуття краси, енергії, навчання та любові до кожної деталі, яка оточує нас у житті. Про вибір тем для своїх творів письменник писав: *«Я брався за теми, офіційно майже заборонені, бо ж усі писали на виробничу тематику, а я – про сім'ю й виховання дітей»* [3, с. 13]. Радянщина наклала свій відбиток на авторів цієї епохи, однак А. Дімаров один з небагатьох, хто не піддався на ідейні провокації цензорів.

Актуальність статті пов'язана з потребою проаналізувати художні особливості дитячої прози Анатолія